

Archeologienota met uitgesteld onderzoek Herk-de-Stad, Korpse straat

Programma van Maatregelen

2017G285

Luchtfoto opname winter 2016 © geopunt.be

HAAST bvba

Rik van de Konijnenburg, Grauwe Torenwal 6/00/1, 3960 Bree - (BE) Mob. 0496 209 018 - e-mail:
rik.vandekonijnenburg@telenet.be

Verwijzing: VAN DE KONIJNENBURG, R., (2017), Herk-de-Stad, Korpse straat , Archeologienota, HAAST-rapport 2017-51, Bree, D/2017/12654/51

© 2017 Stad Bree, Vrijthof 10 – 3960 Bree

Rik vd Konijnenburg (tenzij anders vermeld)

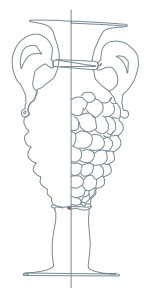
Tekeningen/plannen: HAAST (tenzij anders vermeld)

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van de uitgever.

Wettelijk depot: D/2017/12654/51

Copyright reserved. No part of this publication may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without the permission from the publisher.

COVERFOTO: Luchtfoto, opname winter 2016 (bron: www.geopunt.be)

INHOUD

Programma van maatregelen	
1. Administratieve gegevens	4
2. Aanleiding van het vooronderzoek	6
3. Resultaten van het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem	9
4. Onderzoeksstrategie, -methode, vervolgtraject.	12
5. Lijst met afbeeldingen	15

1. Beschrijvend gedeelte

Administratieve gegevens

Projectcode		2017G285
Actoren		Rik van de Konijnenburg OE/ERK/Archeoloog/2015/00041
		Dhr. Kurt Vanerum, ATREON bvba, geen btw nr, St Truidersteenweg 15b6 – 3540 Herk de Stad
Locatie	Provincie	Limburg
	Gemeente	Herk-de-Stad
	Deelgemeente	Donk
	Site	Korpse straat
Kadastrale gegevens		Herk-de-Stad, afd.2, Sie B percelen 18z2, 17/02x, 17/04x, 18/02g, 18n2, 19e2, 19g2, 20w (partim), 19f2 (partim) en 17/03a (partim)
Oppervlakte onderzoeksgebied		12.367 m ²
Kadastraal percelenplan		Zie fig. 2
Topografische kaart		Zie fig. 3
Begindatum onderzoek		8/08/2017
Einddatum onderzoek		12/08/2017
Relevante termen thesauri OE		bureauonderzoek

Bounding Box:

Nr	X	Y
1	203950.491	180586.062
2	203869.332	180568.624
3	203844.398	180426.360
4	203963.016	180496.210

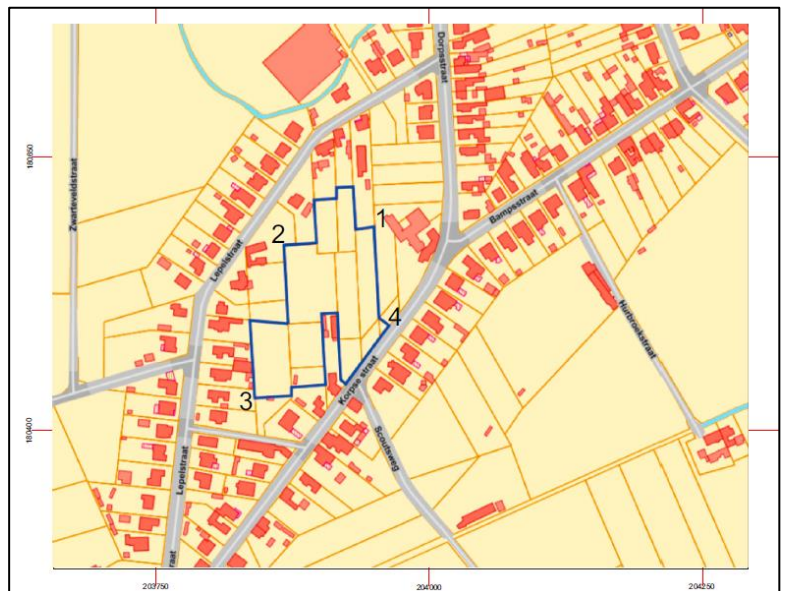

Fig. 1: Bounding Box

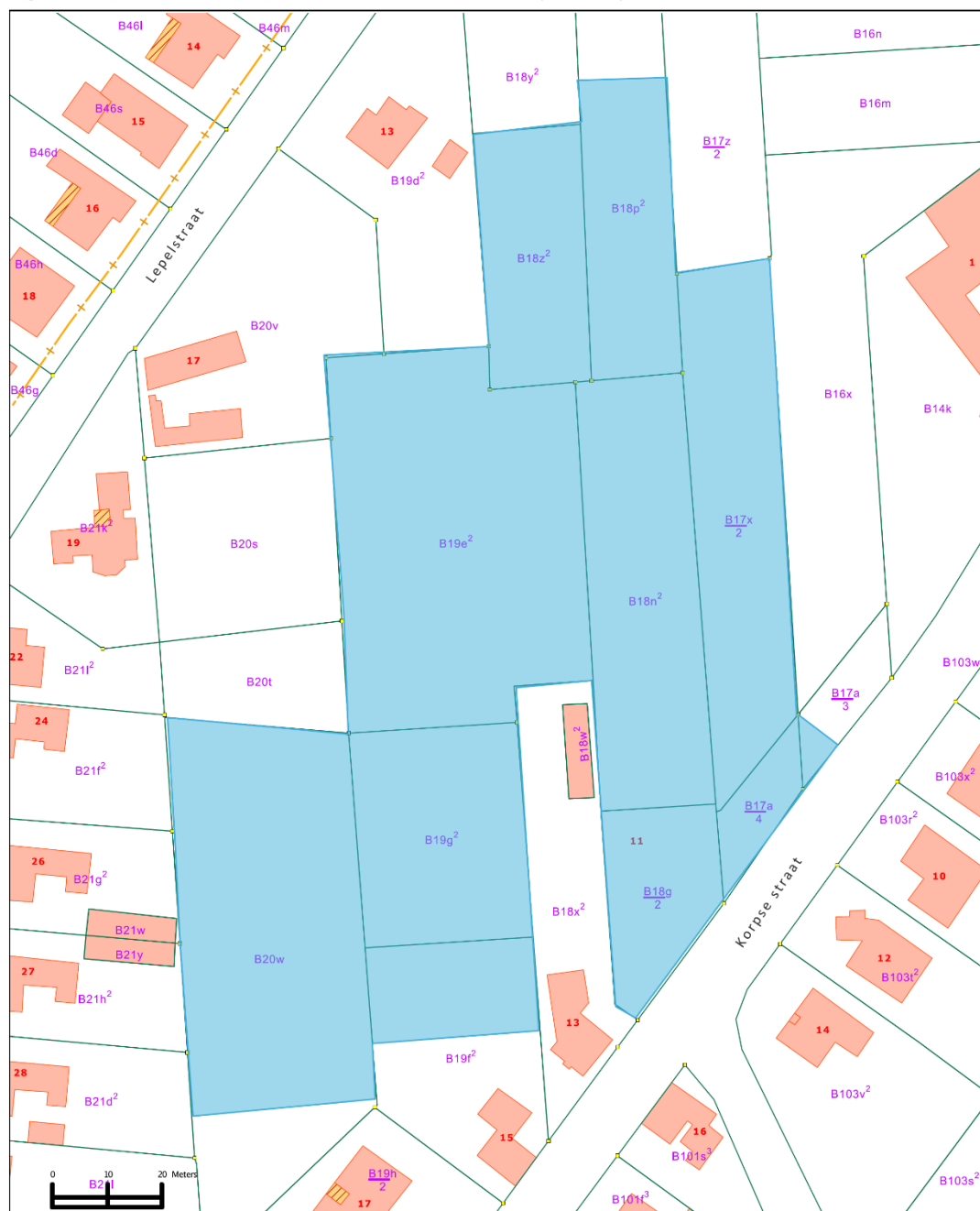

Algemene Administratie van de Patrimoniumdocumentatie

Gecentreerd op:HERK-DE-STAD 2 AFD/DONK/

Toestand Laatste fiscale versie. (01.01.2017)

Schaal: 1/1000

Herk-de-Stad, Korpse straat - verkaveling, projectcode 2017G285 - programma van maatregelen

2. Aanleiding van het vooronderzoek

Binnen het projectgebied zal een verkaveling met aanleg van wegenis en nutsvoorzieningen gerealiseerd worden. In totaal worden 19 bouwkvavels voorzien rondom een doodlopende straat die aansluit bij de Korpse straat die aan de zuidoostzijde van het projectgebied ligt. 9 kvavels zijn bestemd voor alleenstaande woningen, 10 kvavels zijn voor halfopenbebouwing; vijf blokken van twee woningen. Er is geen bouwaanvraag voor de woningen voorzien in deze verkavelingsaanvraag.

De wegenis: de opbouw van de fundering en afwerkingslaag van de wegenis zal gebeuren conform type dwarsprofielen met centraal onder de wegenis een ontdubbelde waterafvoer; RWA-riolering voor regenwaterafvoer, DWA-riolering voor droogweerafvoer (huishoudelijk afvalwater). Definitieve plannen zijn nog niet beschikbaar bij opmaak van deze melding, enkel een type dwarsprofiel.

De aanleg van de wegenis gebeurt door het volledig weghalen van de teelaarde binnen de strook waarin de wegenis staat ingetekend. Eerst wordt centraal onder het wegdek een gescheiden rioleringsnet aangelegd met RWA-riolering en DWA-riolering. De RWA-riolering (regenwaterafvoer) bestaat uit betonnen buizen met een diameter van 400 mm en wordt op 1,50 m onder het maaiveld aangezet. De DWA-leidingen (droogweerafvoer/afvalwaterafvoer) bestaat uit grèsbuizen met een diameter van 250 mm en wordt aangezet op een diepte van 1,50 m onder het maaiveld. In beide gevallen is het maaiveld de top van de afwerkingslaag van de weg.

De aan te leggen weg bestaat uit een eerste onderfundering van 20 cm dikte bestaande uit zand met steenslag zonder toevoegsel. Daarop een 20 cm dikke laag steenslagfundering met continue korrelverdeling zonder toevoegsel, gevolgd door een 6 cm dikke onderlaag van asfaltbeton, afgewerkt met een 4 cm dikke laag asfaltbeton. De volledige koffer van de weg is 50 cm, plus één meter uit te graven voor de aanleg van de riolering.

De noodzaak aan een archeologienota zit vervat in het onroerenderfgoeddecreet:

De wetgeving met betrekking tot archeologie omvat enerzijds het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 en anderzijds het Onroerenderfgoedbesluit van 16 mei 2014 die voor archeologie in werking traden op 1 juni 2016.

Overwegende dat,

- de aanvrager van de verkavelingsvergunning een privaatrechtelijk rechtspersoon is,
- de aanvraag geen betrekking heeft op een gebied waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt, zoals vastgesteld door de Vlaamse Regering,
- de aanvraag geen betrekking heeft op werkzaamheden binnen het gabarit van bestaande lijninfrastructuur en haar aanhorigheden,
- de percelen waarop de vergunning betrekking heeft niet geheel of gedeeltelijk gelegen zijn in een archeologische zone, opgenomen in de vastgestelde inventaris van archeologische zones,
- de betrokken percelen niet volledig gelegen zijn buiten woon- of recreatiegebied,
- de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de vergunning betrekking heeft meer dan 3000m² bedraagt,
- de geplande ingreep in de bodem groter is dan 1000m²,

Dan dient een bekrachtigde archeologienota te worden toegevoegd bij de aanvraag van een stedenbouwkundige vergunning.

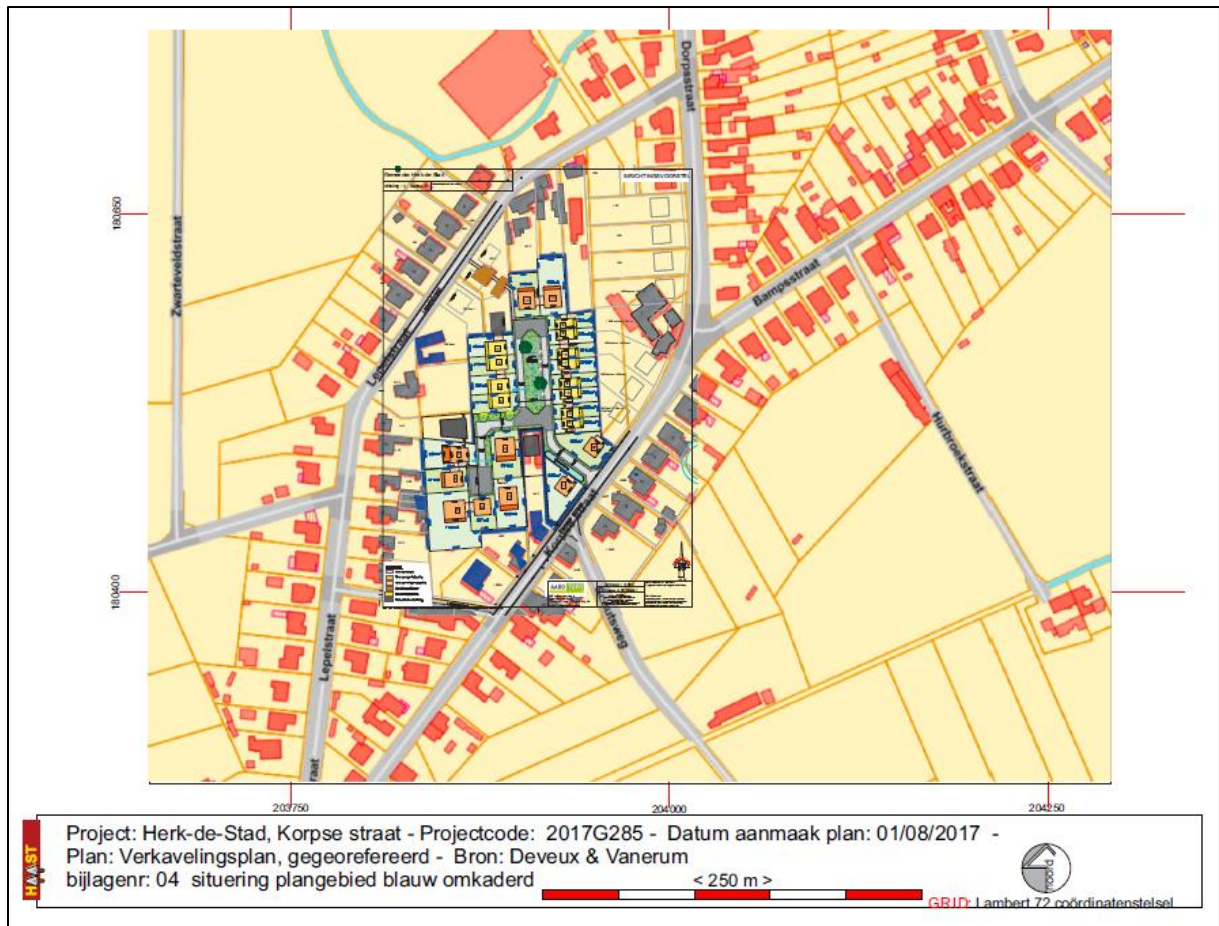

Fig. 4: het verkavelingsplan gegeoreferereerd en geprojecteerd op het GRB.

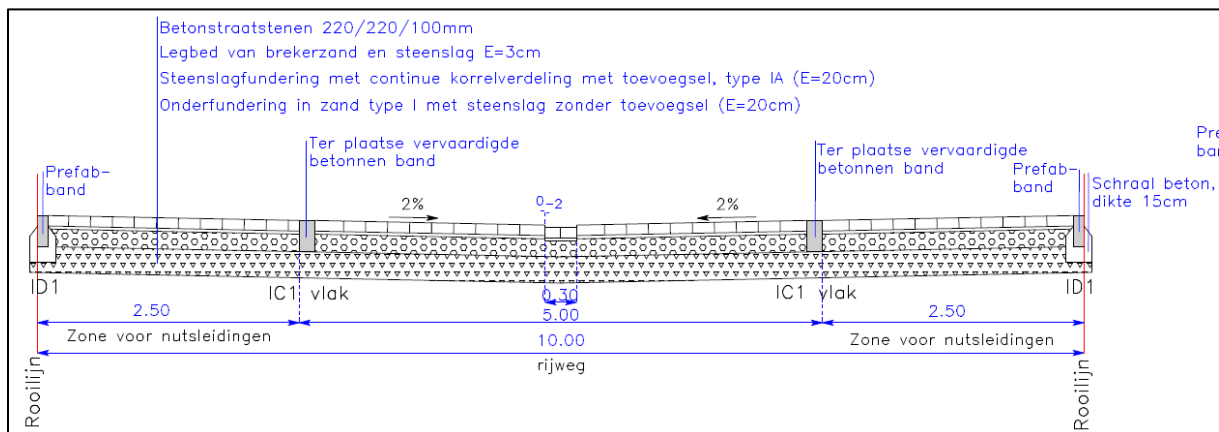

Fig. 5: Type dwarsprofiel van de aan te leggen wegenis.

3. Resultaten van het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem en het landschappelijk profielputtenonderzoek

De informatie te halen uit de historische kaarten is beperkt tot het feit dat heel het terrein blijkbaar tot in de 19de eeuw onbebouwd bleef; wat er voor de 18de eeuw stond is via kaarten niet te achterhalen. De situering op de Ferrariskaart moet enigszins bijgesteld, maar uit de Vandermaelenkaart blijkt dat het terrein geprangd ligt tussen twee beemdgebieden met aan de oostzijde een grote vijver die ook op de Ferrariskaart ingetekend staat. De gronden worden gebruikt als weiden en akker.

Uit de luchtfoto's blijkt dat het terrein vanaf 1971 wel een hele evolutie kende. Zo staan er op sommige percelen bomen die op latere foto's verdwenen zijn, verschijnt in 2000 centraal in het projectgebied een gebouwtje dat op de foto uit 2008-2011 weer verdwenen is. Vermoedelijk gaat het om een vorm van chalet midden in de weiden. In 2015 worden blijkbaar de woning en stallingen op perceel 17/03A helemaal afgebroken en lijkt het alsof het aanpalende percelen 17/04x ook omwoeld wordt en dient als tijdelijke grondopslagplaats.

Rondom het projectgebied zijn een aantal CAI-locaties geregistreerd: CAI 52131, 50491, 50492, 50487 liggen ten noorden, noordwesten en zuidwesten van het projectgebied, en verder af, ten zuidoosten 50488 en 50446. Voor alle vindplaatsen geldt een nauwkeurigheid tot op 150 m, het zijn allemaal veldprospecties uitgevoerd in het kader van een BTK-project door G. Vynckier onder supervisie van L. Van Impe in 1987.

Uit deze gegevens blijkt dat op elk veld één of twee vuursteenartefacten werden aangetroffen, op locatie 50488 één scherf uit de Romeinse periode en verder vooral middeleeuws en postmiddeleeuws materiaal. Wat betreft het middeleeuws en postmiddeleeuws materiaal dient enig voorbehoud gemaakt aangezien dergelijke vondsten niet direct een link moeten hebben met bewoning maar ook via bemesting, door het ledigen van beerputten op woonerven/steden/dorpen, op het land terecht kunnen gekomen zijn.

De archeologische verwachting is dus eerder matig, maar dit ligt waarschijnlijk ook aan het feit dat het projectgebied nooit geprospecteerd werd.

Bovendien was uit het bureauonderzoek nog onduidelijk wat er precies gebeurd is met de grondophoging. Werd toentertijd de teelaarde verwijderd vooraleer de aangevoerde grond werd uitgestrooid of is deze bovenop het oude maaiveld uitgestrooid waardoor het oude maaiveld en het onderliggend bodemarchief, indien aanwezig, eerder beschermd dan beschadigd werd?

Uit het landschappelijk profielputtenonderzoek is gebleken dat de percelen aan de Korpse straat, de kadastrale percelen B19g2 en B17a4 kunnen uitgesloten van verder onderzoek wegens te ernstig verstoord door de afbraak van de bestaande woning en het ingraven van het bouwpuin.

Perceel B19e2 kan eveneens uitgesloten worden van verder onderzoek. Daar blijkt de volledige oorspronkelijke Ap-horizont verdwenen tot plaatselijk 120 cm diep (of zelfs dieper) en klopt de verklaring dat de teelaarde verwijderd werd alvorens de opvulgrond werd aangevoerd. Artefacten die op dat terreindeel nog zouden aangetroffen worden zijn van "onbekende" herkomst en niet meer in situ. De kans op het aantreffen van bodemsporen is uiterst gering omdat in de intacte profielkolommen de Ap-horizont maar maximum 30 tot 40 cm dik is. De vergraving met aanvulling reikt veel dieper waardoor alle kansen op het aantreffen van sporen ons inzien verdwenen zijn.

Het landschap was oorspronkelijk een gebied tussen twee rivierdalen, de Gete ten westen van het projectgebied en de Houwersbeek ten oosten ervan. In die beekdalen zijn fluviatiele afzettingen afgedekt door eolische afzettingen uit het laat Pleistoceen (Weichseliaan) / vroeg holoceen. In de

beekdalen ontstonden beemden en vijvers die waarschijnlijk pas laat in cultuur genomen werden omwille van de eerder natte bodems; drainageklassen d (matig nat) en e (nat) in de beekdalen en op aanpalende gronden en slechts een deel van het projectgebied, het meest noordelijke gedeelte, drainageklasse c (matig droog). Dit eerder natte landschap heeft tijdens de ophogingen in 2006/2007 gezorgd voor enige commotie zoals blijkt uit het PV opgemaakt door de lokale politie en het wederwoord van de projectontwikkelaar. Om privacy redenen kan geen verwijzing opgenomen naar betreffend PV enkel een kort citaat: *“Aanpalende eigenaars hebben mij gezegd dat het perceel vroeger een vruchtbare weide was. De grachten werden in de winter open gemaakt zodat het water kon afvloeien. De vorige eigenaar heeft het perceel laten verwilderen en er was nog nauwelijks sprake van afwateringsgrachten. Het was mijn bedoeling om deze grachten terug aan te leggen op de scheidingslijn zodat zowel het regenwater dat valt op mijn perceel als het regenwater dat valt op de aanpalende achtertuinen op een natuurlijke wijze kan afvloeien.”*

Het terrein werd waarschijnlijk omwille van de eerder natte terreingesteldheid pas laat in cultuur genomen. Op de ferrariskaart staat een gedeelte van het projectgebied ingetekend als akker/weide en dit is ook af te leiden uit de Vandermaelenkaart. Ook de verklaringen in het PV opgemaakt naar aanleiding van de ophoging van het terrein spreken over vruchtbare weiden waarmee verwezen wordt naar hooiland.

Voor de uitsluitbare percelen zijn de geplande bodemingrepen niet verstorend aangezien de oorspronkelijke bodemopbouw al grondig verstoord is. Op de terreindelen binnen het projectgebied die weinig of niet verstoord zijn is elke bodemingreep destructief voor eventueel aanwezig bodemarchief.

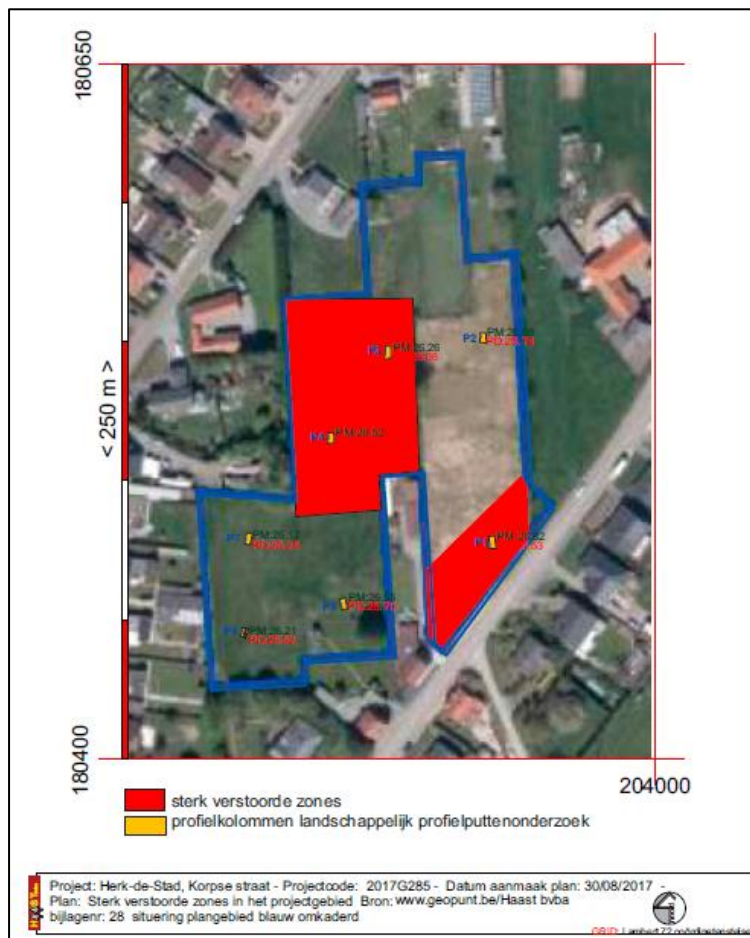

Fig.6: het projectgebied en de verstoorde zones basis van de resultaten van het bureauonderzoek en het landschappelijk profielputtenonderzoek

Advies:

Op basis van voorgaande wordt dan ook aanbevolen het terrein te onderwerpen aan een archeologisch proefsleuvenonderzoek (archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem doormiddel van proefsleuven) op die terreindelen die niet aangeduid zijn als ernstig verstoord (zie fig. 6)

Een afweging van de methodes:

De beschikbare methodes binnen een vooronderzoek zonder ingreep in de bodem, veldkartering, landschappelijk booronderzoek en geofysisch onderzoek zullen waarschijnlijk geen resultaten opleveren die kunnen opwegen tegen de kosten die ermee gepaard gaan:

Geofysisch onderzoek spoort weliswaar anomalieën in de bodem op maar aangezien er geen structuren in harde materialen, baksteen, natuursteen, verwacht worden zal dit eerder moeilijk interpreteerbare sporen opleveren die enkel geïnterpreteerd of gedetermineerd kunnen worden door een ondersteunende ingreep in de bodem. Bovendien is deze methode duur en zullen de resultaten niet opwegen tegen de kosten.

Veldkartering: gelet op de begroeiing van het terrein – grasland - is deze methode niet bruikbaar. Bovendien kan door de ophoging van een groot deel van et terrein een totaal verkeerd beeld ontstaan over mogelijk aanwezige archeologische erfgoedwaarden in het projectgebied. De aangevoerde grond is immers van vreemde herkomst.

Landschappelijk bodemonderzoek is wenselijk om na te gaan in hoeverre de oorspronkelijke bodemopbouw bewaard gebleven is, hetzij eventueel geschonden. In plaats van een landschappelijk booronderzoek werd een landschappelijk profielputtenonderzoek uitgevoerd omdat door de draaiing van de boor sporen van zandleemafzettingen zeer leesbaar worden in de boorstalen. Het vervolgtraject is afhankelijk van de resultaten van dit landschappelijk onderzoek. Door dit onderzoek konden twee zones uitgesloten worden van verder archeologisch onderzoek wegens te ernstig verstoord. De resterende gronden binnen het projectgebied kunnen best verder onderzocht worden doormiddel van proefsleuven.

Verkennd/waarderend archeologisch booronderzoek: er zijn geen indicaties voor prehistorische vondsten in de nabijheid van het projectgebied Bovendien zijn er aanwijzingen van bodemversturende activiteiten in de vorm van terreinophoging in het verleden die een impact kunnen gehad hebben op de situering van artefacten. Vraag is of deze, indien er aangetroffen zouden worden, daardoor nog in situ kunnen aangetroffen worden en/of het geen “verloren voorwerpen” betreft eerder dan aanwijzingen voor de aanwezigheid van sites.

Proefsleuven: gelet op de resultaten van het landschappelijk proefputtenonderzoek wordt geadviseerd om het terrein verder te onderzoeken doormiddel van proefsleuven van 2 m breed. De richting en inplanting van deze proefsleuven is noord-zuid enerzijds om praktische redenen, anderzijds omdat op die manier parallel gegraven wordt aan de stroomrichting van de beken en waardoor een groter bereik aan onderzoeksoppervlakte mogelijk is in de zone waar de drogere Pccz-bodem voorkomt.

4. Onderzoeksstrategie, -methode, vervolgtraject en vraagstelling

Doel van het vooronderzoek

Het doel van een proefsleuvenonderzoek is het evalueren van de archeologische waarde op een deel van of het gehele terrein, afhankelijk van de resultaten van het landschappelijk bodemonderzoek, door een beperkt maar statistisch representatief deel van dat terrein op te graven. Dit gebeurt door middel van een minimum aan destructie van het archeologisch erfgoed.

Onderzoeksstrategie, onderzoeksmethode & technieken

Onderzoeksmethode

Om een dekkingpercentage te bereiken van ongeveer 10% wordt aangeraden te werken met proefsleuven van 2 meter breed met een maximale tussenafstand van 15 meter. Kijkvensters dienen steeds aangelegd te worden, ook als er geen sporen worden aangetroffen en dienen dan om de schijnbare afwezigheid van de sporen te verifiëren. De zijden van de kijkvensters meten maximaal de afstand tussen twee sleuven. Met de kijkvensters of dwarssleuven kan een dekkingpercentage van 12,5% bereikt worden, wat wenselijk is voor degelijke uitspraken over het geheel van het terrein. Indien hiervan wordt afgeweken, wordt dit eveneens beargumenteerd.

Afhankelijk van de resultaten van het landschappelijke bodemonderzoek kan een deel van het terrein uitgesloten worden van dit verdere onderzoek, bijvoorbeeld indien bleek dat bepaalde zones waren verstoord door recente vergravingen.

De proefsleuven worden zo aangelegd dat ze zo lang mogelijk zijn. Tijdens het proefsleuvenonderzoek dient de nodige aandacht te gaan naar de bodemopbouw in het plangebied. Tevens dient het aangelegde vlak alsook de storthopen met een metaaldetector op signalen gecontroleerd te worden.

De volgende onderzoeksvragen moeten met dit onderzoek minimaal beantwoord worden:

- Welke zijn de waargenomen horizonten, beschrijving + duiding?
- Waardoor kan het ontbreken van een horizont verklaard worden?
- Zijn er tekenen van erosie?
- In hoeverre is de bodemopbouw intact?
- Is er sprake van een of meerdere begraven bodems?
- Zijn er sporen aanwezig? Zo ja, geef een beknopte omschrijving.
- Zijn de sporen natuurlijk of antropogeen?
- Hoe is de bewaringstoestand van de sporen?
- Maken de sporen deel uit van een of meerdere structuren?
- Behoren de sporen tot een of meerdere periodes?
- Kan op basis van het sporenbestand in de proefsleuven een uitspraak worden gedaan over de aard en omvang van occupatie?
- Zijn er indicaties (greppels, grachten, lineaire paalzettings, ...) die kunnen wijzen op een inrichting van een erf/nederzetting?
- Zijn er indicaties voor de aanwezigheid van funeraire contexten? Zo ja;
 - Hoeveel niveaus zijn er te onderscheiden?
 - Wat is de omvang?
 - Komen er oversnijdingen voor?
 - Wat is het, geschatte, aantal individuen?
- Kunnen de sporen gelinkt worden aan nabijgelegen archeologisch vindplaatsen?
- Wat is de relatie tussen de bodem en de archeologische sporen?
- Wat is de relatie tussen de bodem en de landschappelijke context (landschap algemeen,

geomorfologie,...)?

- Is er een bodemkundige verklaring voor de partiele afwezigheid van archeologische sporen ? Zo ja, waarom? Zo nee, waarom niet?
- Kunnen archeologische vindplaatsen in tijd, ruimte en functie afgebakend worden (incl. de argumentatie)?
- Wat is de vastgestelde en verwachte bewaringstoestand van elke archeologische vindplaats?
- Wat is de waarde van elke vastgestelde archeologische vindplaats?
- Wat is de potentiële impact van de geplande ruimtelijke ontwikkeling op de waardevolle archeologische vindplaatsen?
- Voor waardevolle archeologische vindplaatsen die bedreigd worden door de geplande ruimtelijke ontwikkeling en die niet in situ bewaard kunnen blijven:
 - o Wat is de ruimtelijke afbakening (in drie dimensies) van de zones voor vervolgonderzoek?
 - o Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht, zowel vanuit methodologie als aanpak voor het vervolgonderzoek?
- Welke vraagstellingen zijn voor vervolgonderzoek relevant?
- Zijn er voor de beantwoording van deze vraagstellingen natuurwetenschappelijke onderzoeken nodig? Zo ja, welke type staalnames zijn hiervoor noodzakelijk en in welke hoeveelheid?

Het onderzoeksdoel is bereikt wanneer op basis van het vooronderzoek met ingreep in de bodem een voldoende gefundeerde uitspraak kan worden gedaan over de aard, omvang en behoudenswaardigheid van de archeologische waarden in het plangebied en wanneer een eenduidig advies kan worden gegeven voor vrijgave van het terrein, een opgraving of behoud in situ. Om te bepalen of het onderzoeksdoel is bereikt, gebruikt de erkende archeoloog de volgende criteria:

Oppervlaktecriterium

Aangezien het principe van het voorgestelde proefsleuvenonderzoek gebaseerd is op een statistische manier van werken is het van belang dat een voldoende ruime dekking wordt verkregen. Bovendien is het van belang dat de spreiding van de sleuven over het hele terrein gewaarborgd wordt zodat uitspraken kunnen worden gedaan over het hele terrein.

Inhoudelijke evaluatie

De erkende archeoloog moet eventueel aanwezige archeologische waarden voldoende onderzoeken zodat uitspraken kunnen worden gedaan over onder meer datering, interpretatie en onderlinge samenhang van sporen.

Ruimtelijke evaluatie

De erkende archeoloog moet eventueel aanwezige archeologische waarden zodanig onderzoeken dat hij een uitspraak kan doen over de ruimtelijke spreiding van een of meerdere archeologische vindplaatsen in het plangebied.

Opmerking:

Het volledige vervolgtraject is afhankelijk van de resultaten van het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem door middel van landschappelijke boringen. Volgens de Code van de Goede Praktijk (8.4 en verder) kan een volgende stap in het vervolgtraject pas in detail worden uitgeschreven nadat de resultaten van een voormalige stap in het vooronderzoek beschikbaar zijn. Hierdoor zijn de hier voorgestelde stappen voorwaardelijk en niet bindend.

Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van goede Praktijk:

Er wordt niet verwacht dat afwijkingen van de Code van Goede Praktijk zich zullen/kunnen voordoen.

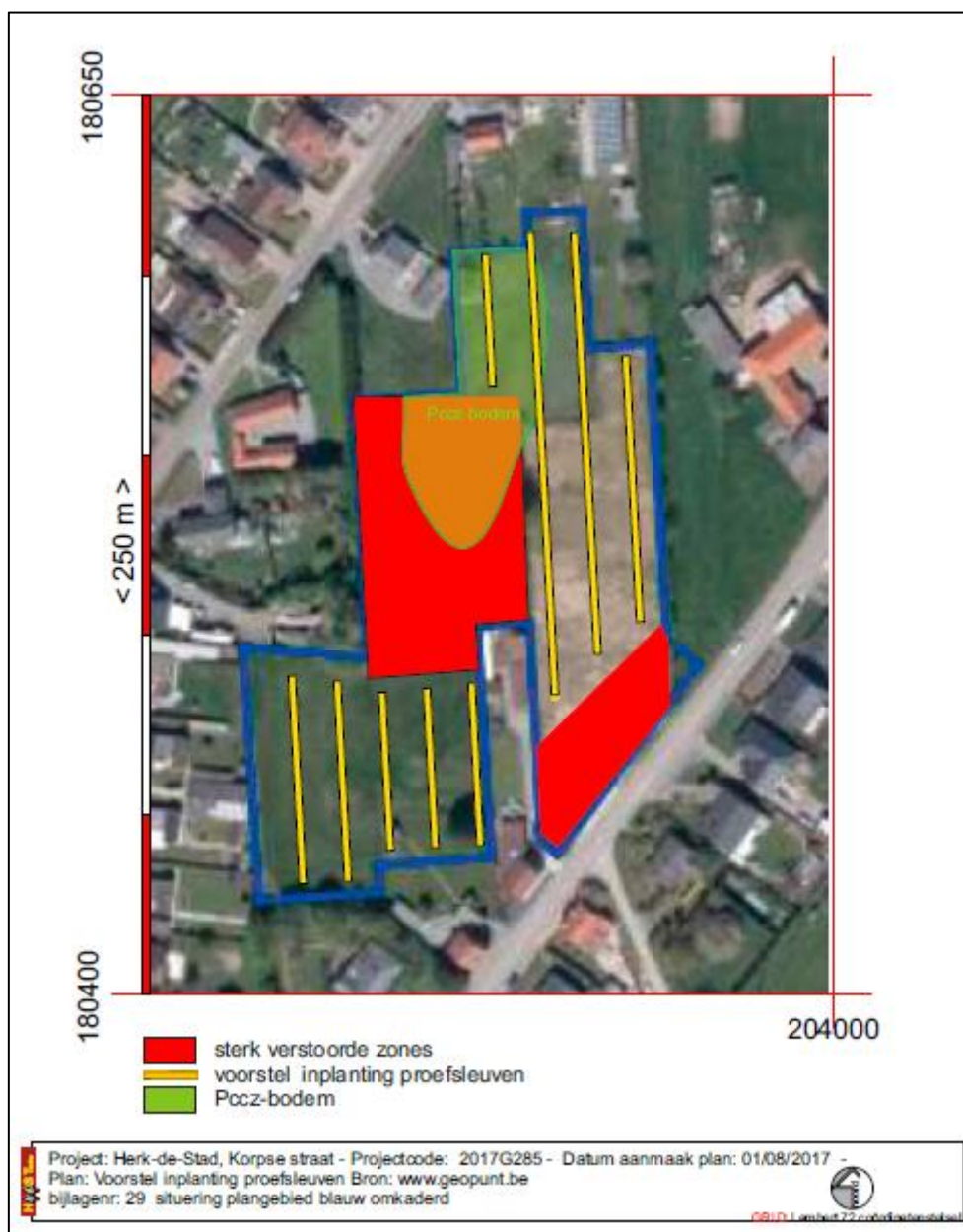

Fig. 7: voorstel implanting proefsleuven.

Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk

Er wordt niet verwacht dat afwijkingen van de Code van Goede Praktijk zich zullen/kunnen voordoen.

Elke wijziging in de onderzoeksstrategie en/of onderzoeksmethode wordt tijdens het veldwerk met alle betrokken partijen besproken en pas uitgevoerd na goedkeuring door alle betrokken partijen.

5. Lijst van de afbeeldingen

Fig. 1: Bounding Box

Fig. 2: Kadastraal uittreksel dd. 01/01/2016 © cadgis viewer

Fig. 3: het verkavelingsplan zoals het nu voorligt.

Fig. 4: het verkavelingsplan gegeorefereerd en geprojecteerd op het GRB.

Fig. 5: Type dwarsprofiel van de aan te leggen wegenis.

Fig. 6: het projectgebied en de verstoorde zones basis van de resultaten van het bureauonderzoek en het landschappelijk profielputtenonderzoek

Fig. 7: voorstel inplanting proefsleuven.